

การกำหนดคุณค่าตามเกณฑ์การพิจารณาแหล่งมรดกโลก ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป (กลุ่ม CLMV): การสังเคราะห์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับราชอาณาจักรไทย

เกรียงไกร เกิดศิริ

ภาควิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นันทวรรณ ม่วงไทย

ภาควิชาการท่องเที่ยว
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การพิจารณาย่อยแหล่งมรดกโลกในปัจจุบันมีขั้นตอนและแนวทางการปฏิบัติที่ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงจากเดิมมาก ด้วยมุ่งหมายเพื่อคัดกรองแหล่งที่มีศักยภาพอย่างแท้จริงเข้าสู่กระบวนการขอรับการพิจารณาของคณะกรรมการมรดกโลก โดยให้รัฐภาคีสมาชิกที่ต้องการนำเสนอแหล่งนั้น ต้องดำเนินการประเมินศักยภาพแหล่งของตนเองที่ต้องการนำเสนอเปรียบเทียบกับแหล่งอื่นๆ ที่ได้รับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก หรือแหล่งในบัญชีรายชื่อชั่วคราวที่รอรับการพิจารณาว่ามีศักยภาพหรือไม่

ในการศึกษานี้ มุ่งศึกษาเชิงวิพากษ์ข้อมูลในเอกสารนำเสนอเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการมรดกโลก เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความสอดคล้องเกณฑ์ของแต่ละแหล่งกำหนดว่าสอดคล้องกับกับคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่แท้จริงของแหล่ง เพื่อเข้าสู่การพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลกของรัฐภาคีสมาชิกในกลุ่ม CLMV และราชอาณาจักรไทย

ทั้งนี้ใช้กรณีศึกษาแหล่งในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม จำนวน 26 แหล่ง และแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น จำนวน 14 แหล่ง เพื่อถอดบทเรียนในการวางกลยุทธ์ และการกำหนดเกณฑ์ที่สอดคล้องกับคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่ง เพื่อเป็นแนวทางในการนำเสนอแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของราชอาณาจักรไทยเพื่อขอรับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกต่อไป

คำสำคัญ: แหล่งมรดกโลก | แหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น | คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล | การศึกษาเปรียบเทียบ | รัฐภาคีสมาชิกคณะกรรมการมรดกโลก

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานวิจัยเรื่อง “แผนยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคด้วยการจัดการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป” โดย ดร.เกรียงไกร เกิดศิริ เป็นหัวหน้าแผนงานวิจัย สนับสนุนทุนวิจัยโดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2556. ซึ่งผู้เขียนขอขอบคุณแหล่งทุนมา ณ โอกาสนี้

Determining World Heritage Value According to Criteria for Sites in CLMV Countries of Southeast Asia: Synthesizing Lessons and Guidelines for Thailand

Kreangkrai Kirdsiri

Department of Architecture, Faculty of Architecture
Silpakorn University

Nantawan Muangyai

Department of Tourism, Faculty of humanities
Chiang Mai University

Abstract

The process for nominating a site to be placed on the World Heritage List has become more complex due to changes in definitions and criteria. This means that there will be only qualified sites selected by a committee. However, the value of each site has to be evaluated and compared with other sites on the World Heritage List or the Tentative List.

This study reviews the documents submitted in nominating sites to the World Heritage Committee for consideration and checks the qualities according to World Heritage criteria in terms of possessing outstanding universal value, in order to be placed on the CLMV states (Cambodia, Laos, Myanmar, Vietnam) and Thailand's list of World Heritage.

Twenty-six World Cultural Heritage sites and fourteen sites on the Tentative List were selected for the study. Lessons learned from reviewing the documents will be used to set strategies according to the definitions of Outstanding Universal Value, as well as to set guidelines for Thailand in nominating a site to be included as a World Heritage.

Key Word: World Heritage List | Tentative List | Outstanding Universal Value | Comparative Study | State Parties

1. บทนำ

จากการศึกษาในแผนการวิจัย “แผนยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคด้วยการจัดการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป” ซึ่งมุ่งศึกษาแหล่งในบัญชีรายชื่อมรดกโลกทางวัฒนธรรม (WHC List) และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) ของรัฐภาคีสมาชิกคณะกรรมการมรดกโลกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปที่ตั้งอยู่ล้อมรอบ “ราชอาณาจักรไทย (T)” หรือที่เรียกว่าเป็นประเทศในกลุ่ม “CLMV” อันประกอบด้วย “ราชอาณาจักรกัมพูชา (C)” “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (L)” “สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (M)” และ “สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (V)”

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการเสนอชื่อแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมจากแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นเพื่อยกย่องสู่แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมของรัฐภาคีสมาชิกฯ ในกลุ่ม CLMV ทว่าในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมาต่างประสบความสำเร็จในการดำเนินการนำเสนอแหล่งเพื่อขอรับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ทว่าสำหรับราชอาณาจักรไทยไม่มีแหล่งใดประสบความสำเร็จในการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมเลย ทั้งๆ ที่มีเสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่มากกว่า

สำหรับในช่วงเวลาปัจจุบันรัฐภาคีสมาชิกฯ ในกลุ่ม CLMV อยู่ระหว่างการดำเนินการจัดทำเอกสารเพื่อนำเสนอแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นเพื่อขอรับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ซึ่งด้วยเงื่อนไขของการก่อตัวขึ้นของวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงทำให้ในการเสนอแหล่งในบัญชีรายชื่อเพื่อขอรับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น แหล่งต่างๆ ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข และคุณลักษณะคล้ายคลึงกันนั้นย่อมต้องถูกคัดเลือกเพื่อนำมาสู่กระบวนการ “ศึกษาเปรียบเทียบ (Comparative Study)” ระหว่างกัน เพราะฉะนั้นในการศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาเปรียบเทียบ “วิธีการเลือกเกณฑ์” ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมแหล่งต่างๆ ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของรัฐภาคีสมาชิกฯ ในกลุ่ม CLMV เปรียบเทียบกับ “คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value)” ของแต่ละแหล่งว่าได้กำหนดคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในการประเมินเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกของคณะกรรมการมรดกโลกข้อใด และมียุทธศาสตร์ในการวางแผนดำเนินการอย่างไรเพื่อนำมาสู่การถอดความรู้ และทำการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์ที่สอดคล้องกับคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่แท้จริงของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของราชอาณาจักรไทยต่อไป

2. คำถามการวิจัย

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในรัฐภาคีสมาชิกฯ ในกลุ่ม CLMV ที่ได้รับการบรรจุรายชื่อแหล่งมรดกโลก (WHC List) และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) แล้วนั้น มีแนวทางในการกำหนดเกณฑ์ตามการพิจารณาเพื่อการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกที่สัมพันธ์กับคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลอย่างไร และสามารถถอดองค์ความรู้มาสู่กระบวนการเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของราชอาณาจักรไทยให้เข้าสู่แหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น และแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้อย่างไร

3. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาและถอดความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์ที่สอดคล้องกับกับคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่แท้จริงของแหล่ง และในการวางแผนนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อเข้าสู่การพิจารณาเป็นแหล่งมรดกโลกของรัฐภาคีสมาชิกฯ ในกลุ่ม CLMV เพื่อเป็นแนวทางการกำหนดทิศทางและการปรับกลยุทธ์ในการนำเสนอแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของราชอาณาจักรไทยเพื่อขอรับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก

4. วิธีการศึกษา และกรอบแนวความคิด

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยในลักษณะการศึกษาเชิงวิพากษ์เอกสาร เพื่อเปรียบเทียบกรอบเกณฑ์ของการพิจารณาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเป็น “แหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)” และ “แหล่งมรดกโลก (World Heritage List)” ที่กำกับโดยคณะกรรมการมรดกโลก องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) โดยนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับเอกสารเสนอประกอบการขอรับการพิจารณาที่แหล่งต่างๆ ได้ดำเนินการจัดทำ เพื่อเป็นการถอดบทเรียนการดำเนินการมาเพื่อสะท้อนย้อนกลับ และเป็นองค์ความรู้สำหรับการวางแผนยุทธศาสตร์การดำเนินการของราชอาณาจักรไทย ทั้งนี้ พิจารณาเฉพาะแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในรัฐภาคีสมาชิก ในกลุ่ม “CLMV” ซึ่งใช้กรณีศึกษาจากแหล่งในบัญชีรายชื่อมรดกโลกทางวัฒนธรรม (WHC List) จำนวน 14 แหล่ง และแหล่งมรดกวัฒนธรรมในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) จำนวน 14 แหล่ง

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ในการประเมินเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกของคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) มีอยู่ 10 ประการ คือ

1. (i) แสดงถึงการเป็นศิลปกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว (เป็นเอกลักษณ์) เป็นผลงานชิ้นเอกของอารยธรรมสร้างสรรค์; หรือ
2. (ii) มีอิทธิพลอย่างมากเหนือรูปแบบและพัฒนาการทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมวัตถุ การวางผังเมือง และการออกแบบภูมิทัศน์ที่ครอบคลุมทั้งระยะเวลา และพื้นที่ทางวัฒนธรรมของโลก; หรือ
3. (iii) มีความเป็นเอกลักษณ์หรืออย่างน้อยต้องเป็นพยานหลักฐานอย่างพิเศษของอารยธรรม หรือจารีตวัฒนธรรมซึ่งสาปสูญไป; หรือ
4. (iv) เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นของชนิดอาคาร หรือสถาปัตยกรรมโดยรวม หรือภูมิทัศน์ซึ่งแสดงขั้นตอนที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ; หรือ
5. (v) เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นของธรรมเนียมการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์หรือการใช้พื้นที่ซึ่งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมันกลับไม่มั่นคง เนื่องจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถนำกลับคืนได้ดั่งเก่า หรือในสภาวะแวดล้อมพิเศษหรือไปรวมกับมาตรการอื่นๆ; หรือ
6. (vi) มีการเกี่ยวข้องโดยตรงได้กับเหตุการณ์หรือจารีตประเพณีที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่หรือแนวความคิดหรือความเชื่อกับผลงานศิลปกรรม และวรรณกรรม ที่มีความโดดเด่นที่เป็นสากล
7. (vii) แหล่งนั้นประกอบด้วยปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่แปลกประหลาด หรือเป็นแหล่งที่มีความงดงามและสุนทรีย์ทางธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่งยวด
8. (viii) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของประวัติศาสตร์โลก รวมไปถึงร่องรอยของสิ่งมีชีวิต กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางธรณีสัณฐานที่แสดงถึงพัฒนาการของภูมิลักษณะ หรือเป็นตัวอย่างสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางทางธรณีวิทยา หรือคุณลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศ
9. (ix) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นที่แสดงให้เห็นถึงพลวัตของระบบนิเวศ และกระบวนการทางชีววิทยาในวิวัฒนาการหรือพัฒนาการของระบบนิเวศบนแผ่นดิน, แหล่งน้ำจืด, ชายฝั่ง และมหาสมุทร ตลอดจนอาณาจักรพืชและสัตว์ด้วย
10. (x) แหล่งนั้นประกอบด้วยถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติที่มีความสำคัญและนัยสำคัญในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งรวมถึงสิ่งมีชีวิตที่มีคุณค่าโดดเด่นอยู่ในสภาวะถูกคุกคามในทัศนะของวิทยาศาสตร์และการอนุรักษ์

5. ผลการศึกษา

5.1 แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของรัฐบาลสมาชิกในกลุ่ม (CLTMV)

จากการเปรียบเทียบข้อมูลประกอบการพิจารณาขอรับการยกย่องแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปที่บรรจุชื่อในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) เพื่อขอรับการจารึกเป็นแหล่งมรดกโลกนั้น พบว่าในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1992-2004 แหล่งที่เสนอชื่อในบัญชีรายชื่อชั่วคราวในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นมีการจัดเตรียมข้อมูลเบื้องต้นของแหล่ง และข้อมูลประวัติศาสตร์แบบสังเขปเท่านั้น ทว่าแหล่งที่อยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นแหล่งที่มีศักยภาพสูง ซึ่งคณะกรรมการมรดกโลกได้คัดเลือกให้บรรจุในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นตั้งแต่ในช่วงแรกที่ประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ลงนามเข้าร่วมเป็นรัฐภาคี

ตารางที่ 1: แหล่งในบัญชีรายชื่อมรดกโลก (WH List) ทางวัฒนธรรมในรัฐบาลสมาชิกกลุ่มประเทศ (CLMV) มีจำนวนทั้งสิ้น 14 แหล่ง

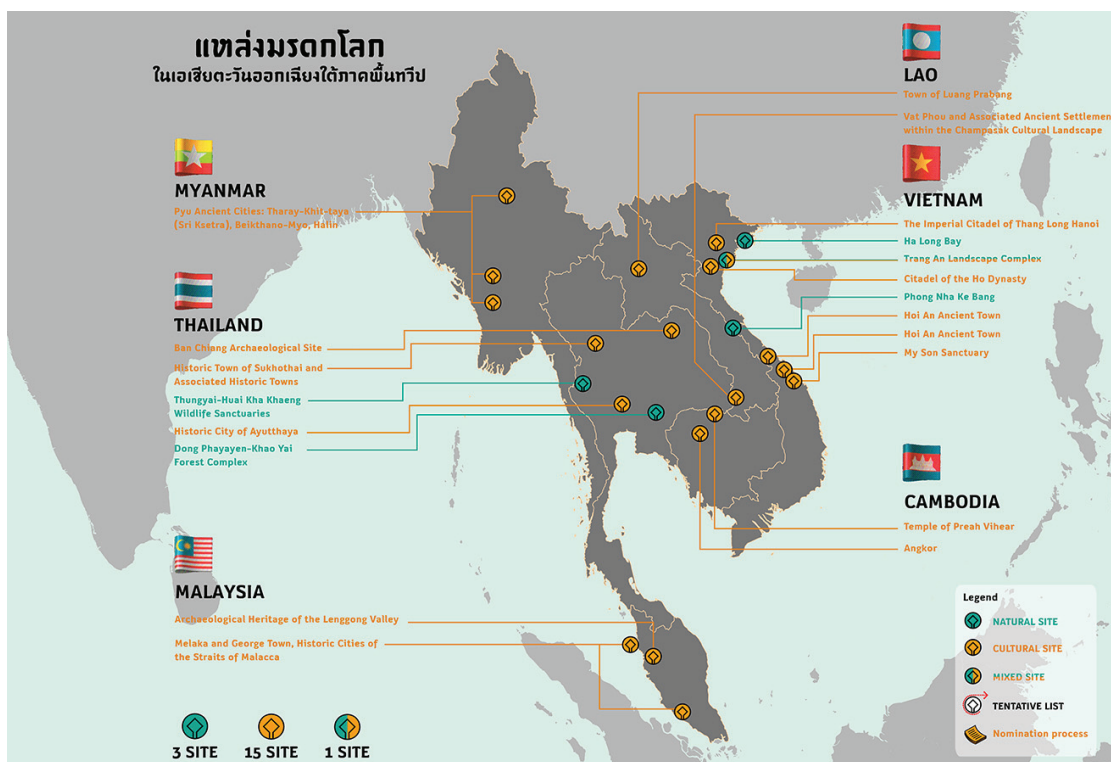
รหัส	แหล่ง	เกณฑ์										ปีที่ขึ้นทะเบียน
		I	ii	iii	iv	v	vi	vii	Viii	ix	X	
ราชอาณาจักรกัมพูชา												
668	อังกอร์ (Angkor) ³	X	X	X	X						1992	
1224 Rev.	พระวิหาร (Temple of Preah Vihear) ⁴	X									2008	
ราชอาณาจักรไทย												
575	เมืองประวัติศาสตร์อยุธยา (Historic City of Ayutthaya) ⁵			X							1991	
576	เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) ⁶	X		X							1991	
575	แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (Ban Chiang Archaeological Site) ⁷			X							1992	
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์												
1444	กลุ่มเมืองโบราณอาณาจักรพยู (Pyu Ancient Cities) ⁸		X	X	X						2014	

รหัส	แหล่ง	เกณฑ์										ปีที่ขึ้นทะเบียน
		I	ii	iii	iv	v	vi	vii	Viii	ix	X	
สหพันธรัฐมาเลเซีย												
1223	มะละกา และจอร์ทาวน์เมืองประวัติศาสตร์บนช่องแคบ มะละ กา (Melaka and George Town, Historic Cities of the Straits of Malacca) ⁹		X	X	X							2008 ปรับปรุง 2011
1396	แหล่งโบราณคดีหุบเขาเล็งกอง (Archaeological Heritage of the Lenggong Valley) ¹⁰			X	X							2012
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว												
479	เมืองหลวงพระบาง (Town of Luang Prabang) ¹¹		X	X		X						1995 ปรับปรุง 2013
481	ปราสาทวัดพู และการตั้งถิ่นฐานโบราณในภูมิทัศน์วัฒนธรรมจำปาสัก (Vat Phou and Associated Ancient Settlements within the Champasak Cultural Landscape) ¹²			X	X		X					2001
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม												
678	อนุสรณ์สถานแห่งเว้ (Complex of Hué Monuments) ¹³				X							1993
948	เมืองฮอยอัน (Hoi An Ancient Town) ¹⁴		X			X						1999
949	ศาสนสถานหมีเซิน (My Son Sanctuary) ¹⁵		X	X								1999
1328	ศูนย์กลางนครปราการจักรพรรดิแห่งด่งลอง-ฮานอย (Central Sector of the Imperial Citadel of Thang Long - Hanoi) ¹⁶		X	X			X					2010
1358	นครปราการแห่งราชวงศ์โฮ (Citadel of the Ho Dynasty) ¹⁷		X		X							2011
1438	แหล่งภูมิทัศน์จำงอาน (Trang An Landscape Complex) ¹⁸					X		X	X			2014
	รวม 14 แหล่ง	3	8	11	7	3	2	1	1	0	0	

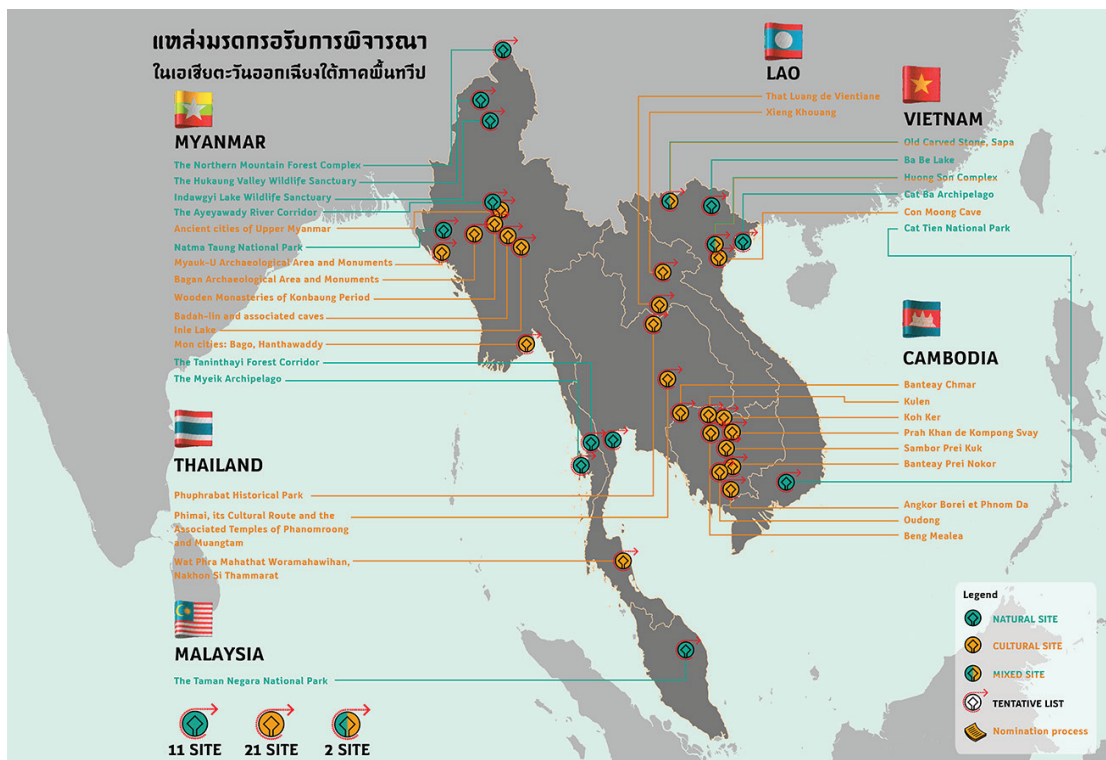
ตารางที่ 1: แหล่งในบัญชีรายชื่อแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) ในรัฐภาคีสมาชิกฯ ในราชอาณาจักรไทย และกลุ่มประเทศ (CLMV) มีจำนวนทั้งสิ้น 14 แหล่ง

รหัส	แหล่ง	เกณฑ์										ปีที่บรรจุชื่อ
		i	ii	iii	iv	v	vi	vii	Viii	ix	x	
ราชอาณาจักรกัมพูชา												
68	ปราสาทบันทายฉมาร์ (Ensemble de Banteay Chmar) ¹⁹			X							1992	
69	ปราสาทบันทายเปรยนคร (Ensemble de Banteay Prei Nokor) ²⁰			X							1992	
66	ปราสาทเบ็งเมเลีย (Ensemble de Beng Mealea) ²¹				X						1992	
67	ปราสาทพระขรรค์แห่งกำปงสวาย (Ensemble du Prah Khan de Kompong Svay) ²²				X						1992	
61	กลุ่มปราสาทสัมโบเปรยูก (Groupe de Sambor Prei Kuk) ²³		X								1992	
62	ปราสาทแหล่งเกาะแกร์ (Le site de Koh Ker) ²⁴		X								1992	
64	แหล่งโบราณคดีอังกอร์โบเรย์ที่พนมดง (Site d’Angkor Borei et Phnom Da) ²⁵		X								1992	
65	แหล่งโบราณคดีอูดง (Site d’Oudong) ²⁶						X				1992	
63	แหล่งกูเลน (Site des Kulen) ²⁷					X	X				1992	
ราชอาณาจักรไทย												
1919	พิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ (Phimai, its Cultural Route and the Associated Temples of Phanom roong and Muangtam) ²⁸	X	X	X	X		X				2004	
1920	อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท (Phuphrabat Historical Park) ²⁹		X	X	X		X				2004	
5752	วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร (Wat Phra Mahathat Woramahawihan, Nakhon Si Thammarat) ³⁰	X	X		X						2012	
6003	อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา (Monuments, Sites and Cultural Landscape of Chiang Mai, Capital of Lanna) ³¹	X	X	X	X						2015	

รหัส	แหล่ง	เกณฑ์										ปีขึ้นทะเบียน
		I	ii	iii	iv	v	vi	vii	Viii	ix	X	
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์												
823	กลุ่มเมืองโบราณในพม่าตอนเหนือ: อังวะ, อมรปุระ, สะกาย, มิงกุน, มัณฑะเลย์ (Ancient cities of Upper Myanmar: Innwa, Amarapura, Sagaing, Mingun, Mandalay) ³²	X				X	X					1996
822	ถ้ำบาดาลิง และถ้ำข้างเคียง (Badah-lin and associated caves) ³³			X	X							1996
819	แหล่งโบราณคดีพุทกาม และสถาปัตยกรรม (Bagan Archaeological Area and Monuments) ³⁴	X	X	X	X	X	X					1996
825	ทะเลสาบอินเล (Inle Lake) ³⁵			X		X	X					1996
826	เมืองวัฒนธรรมมอญ: พะโค, หงสาวดี (Mon cities: Bago, Hanthawaddy) ³⁶											1996
824	แหล่งโบราณคดีเมียวู และสถาปัตยกรรม (Myauk U Archaeological Area and Monuments) ³⁷	X		X	X		X					1996
821	วัดไม้แห่งสมัยคองบองเมืองมัณฑะเลย์ (Wooden Monasteries of Konbaung Period: Ohn Don, Sala, Pakhangyi, Pakhange, Legaing, Sagu, Shwe-Kyaung (Mandalay)) ³⁸	X			X	X	X					1996
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว												
390	ทุ่งไหหิน (Sites Mégalithiques de la province de Xieng Khouang) ³⁹	X		X								1992
391	พระธาตุหลวง (That Luang de Vientiane) ⁴⁰	X			X							1992
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม												
5072	ถ้ำคอนวอน (Con Moong cave) ⁴¹											2006
960	แหล่งภูมิทัศน์ทางชน (Huong Son Complex of Natural Beauty and Historical Monuments) ⁴²											1991
959	กลุ่มภาพสลักหินในซาปา (The area of old carved stone in SAPA) ⁴³											1997
5940	กลุ่มปูชนียสถานเยินตือ (The Complex of Yen Tu Monuments and Landscape) ⁴⁴		X	X		X	X	X				2014
	รวม 26 แหล่ง	9	9	11	11	6	10	1	0	0	0	

ภาพที่ 1: แผนที่แสดงแหล่งมรดกโลก (World Heritage List) ในราชอาณาจักรไทย และประเทศในกลุ่ม CLMV

ภาพที่ 2: แผนที่แสดงแหล่งมรดกในแหล่งบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) ในราชอาณาจักรไทย และกลุ่มประเทศ CLMV

สมาชิกฯ

5.2 การสังเคราะห์ข้อมูลการบ่งชี้คุณค่าของแหล่งในบัญชีรายชื่อมรดกโลก (WH List) และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List) ในราชอาณาจักรไทย และประเทศกลุ่ม CLMV

การบ่งชี้ว่าคุณค่าของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ขอรับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกนั้นต้องมี “คุณค่า Value” สอดคล้องสัมพันธ์กับเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อก็ได้ อย่างไรก็ตามการที่แหล่งต่างๆ นั้นบ่งชี้ว่าคุณค่าสอดคล้องกับเกณฑ์หลายข้อก็ย่อมแสดงให้เห็นถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล รวมทั้งคุณค่าด้าน “ความสมบูรณ์แบบ (Integrity)” ของแหล่งที่นำเสนอด้วย นอกจากนี้ คุณค่าของ “แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม” นั้นจะสัมพันธ์กับเกณฑ์ข้อที่ 1-6 ในขณะที่หากเป็น “แหล่งมรดกโลกทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)” หรือ “แหล่งมรดกโลกแบบผสม (Mixed Site)” นั้นสามารถบ่งชี้ว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อใดก็ได้ร่วมกันระหว่างเกณฑ์ข้อที่ 1-6 และ 7-10

5.2.1 การสังเคราะห์ข้อมูลแหล่งมรดกโลก และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ที่เลือกใช้เกณฑ์ข้อที่ 1: แสดงถึงการเป็นศิลปกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว (เป็นเอกลักษณ์) เป็นผลงานชิ้นเอกของอริยะสร้างสรรค์;

การนำเสนอคุณค่าของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป จำนวน 3 แหล่งที่เสนอว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 1 ซึ่งมีความหมายถึง “ออกแบบและวางผังอย่างเป็นเลิศ” สำหรับแหล่งในราชอาณาจักรกัมพูชา คือ “มรดกโลกกลุ่มปราสาทในเมืองพระนคร” “มรดกโลกปราสาทพระวิหาร” ซึ่งแสดงออกถึงความยิ่งใหญ่ และอัจฉริยะภาพในการออกแบบสร้างสรรค์อย่างสูงยิ่ง และในราชอาณาจักรไทย คือ “เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร” ซึ่งพยายามแสดงคุณค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงศิลปะที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาดังที่ปรากฏในการนำเสนอคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล แต่ทว่าก็มีข้อที่ผู้วิจัยไม่เห็นลงรอยด้วยเพราะคุณค่าที่โดดเด่นอันเป็นสากลที่นำเสนอไม่แสดงความเชื่อมโยงกับคุณค่าทางกายภาพนัก และถูกเขียนขึ้นอยู่บนฐานของแนวความคิดเรื่องชาตินิยมไทยในอดีต

สำหรับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับบรรจุชื่อในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คือ “กลุ่มเมืองโบราณในพม่าตอนเหนือ: อังวะ, อมรปุระ, สะกาย, มิงกุน, มัณฑะเลย์” “แหล่งโบราณคดีพุกาม และสถาปัตยกรรม” “แหล่งโบราณคดีเมียววู และสถาปัตยกรรม” “วัดไม้แห่งสมัยคองบองเมืองมัณฑะเลย์” สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ “ทุ่งไหหิน” “พระธาตุหลวง” และ สำหรับราชอาณาจักรไทย คือ “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” และ “พระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช”

เมื่อพิจารณาแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของราชอาณาจักรไทย จะเห็นว่า “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” ที่แม้ว่าจะเป็นแหล่งที่แสดงออกถึงอัจฉริยะภาพในการออกแบบสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 1 ทว่าก็จะเกิดปัญหาในการขับเคลื่อนต่อเนื่องเมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการศึกษาเปรียบเทียบ ซึ่งย่อมต้องถูกเปรียบเทียบกับ “กลุ่มปราสาทในเมืองพระนคร” หรือปราสาทหินแหล่งอื่นๆ ในราชอาณาจักรกัมพูชาที่บรรจุรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของราชอาณาจักรกัมพูชานั้น ไม่มีแหล่งใดที่เลือกนำเสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 1 เลยแม้แต่แหล่งเดียว เพราะเป็นที่ทราบกันดี

ว่า แม้ว่าแหล่งที่จะนำไปเปรียบเทียบนั้นจะมีคุณค่าสูงมากเพียงใด แต่ทว่าเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับปราสาทหินในเมืองเสียมเรียบที่มีขนาดใหญ่โต และมีจำนวนที่มากมาย ตลอดจนปราสาทพระวิหารที่โดดเด่นในแง่ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการออกแบบที่ใช้คุณค่าของภูมิลักษณะและสภาพแวดล้อมมาส่งเสริมให้การออกแบบปราสาทนั้นเต็มไปด้วยคุณค่าและความงาม เพราะฉะนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงเสนอว่าการเลือกเกณฑ์ข้อที่ 1 ในการแสดงคุณค่าของ “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” นั้นจะเสียเปรียบเมื่อดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบ

สำหรับแหล่ง “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” ซึ่งมีผังเมืองแบบสี่เหลี่ยมเกือบจะจัตุรัสนั้นก็พอจะเชื่อมโยงกับประเด็นที่ว่าด้วย “เป็นผลงานชิ้นเอกของอริยะสร้างสรรค์” ได้ แต่ทว่าก็มีได้มีแสดงถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลเนื่องจากเป็นลักษณะที่ปรากฏกับเมืองอื่นๆ อาทิ เมืองพระนคร เมืองสุโขทัย และเมืองมณฑลไชย ซึ่งทั้งเมืองพระนคร และเมืองสุโขทัยก็ต่างสร้างมาก่อนหน้าการสถาปนาเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบในประเด็นดังกล่าวแล้วจะเห็นว่า เมืองเชียงใหม่ค่อนข้างเสียเปรียบเมื่อต้องศึกษาเปรียบเทียบกับ “กลุ่มเมืองโบราณในพม่าตอนเหนือ: อังวะ, อมรปุระ, สะกาย, มิงกุน, มณฑลไชย” ซึ่งใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินการแบบเสนอคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลร่วมกันหลายแหล่งเข้าด้วยกัน

สำหรับแหล่ง “พระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช” นั้นไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 1 เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีพลวัตของการบูรณปฏิสังขรณ์มาตลอดหน้าประวัติศาสตร์ของวัดหาได้แสดงให้เห็นถึงผลงานการออกแบบที่ยังคงคุณค่าข้ามกาลเวลา มา หรือได้รับการออกแบบสร้างสรรค์อย่างอัจฉริยะ ดังเกณฑ์ข้อที่ 1 ซึ่งหากเลือกเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะไม่สามารถอธิบายต่อเนื่องในประเด็นว่าด้วยเรื่องคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลได้

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของราชอาณาจักรกัมพูชานั้นไม่เลือกที่จะเสนอว่ามีคุณค่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 1 เนื่องจากว่าจะต้องนำไปเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกโลกกลุ่มปราสาทในเมืองพระนคร และมรดกโลกปราสาทพระวิหาร ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้จะเกิดข้อยากในการดำเนินการเสนอชื่อยกย่องแหล่งปราสาทหินในราชอาณาจักรไทยซึ่งมีคุณลักษณะแบบเดียวกัน

4.2.2 การสังเคราะห์ข้อมูลแหล่งมรดกโลก และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ที่เลือกใช้เกณฑ์ข้อที่ 2: มีอิทธิพลอย่างมากเหนือรูปแบบและพัฒนาการทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม การวางผังเมือง และการออกแบบภูมิทัศน์ที่ครอบคลุมทั้งระยะเวลา และพื้นที่ทางวัฒนธรรมของโลก;

การนำเสนอคุณค่าของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป จำนวน 8 แหล่งที่เสนอว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 2 ดังที่กล่าวไว้แล้วในตารางที่ 1

สำหรับแหล่งในราชอาณาจักรกัมพูชาที่เสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 2 คือ “กลุ่มปราสาทสัมโบเปรยูก” “ปราสาทแหล่งเกาะแกร์” และ “แหล่งโบราณคดีอังกอร์โบเรย์ที่พนมดง” ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเลือกเกณฑ์ในข้อนี้ของราชอาณาจักรกัมพูชานั้นได้พิจารณาว่าทั้ง 3 แหล่งนั้นมีความสำคัญเนื่องจากเป็นจุดหมายทางประวัติศาสตร์พัฒนาการประวัติศาสตร์ศิลปะเขมรโบราณซึ่งเป็นศิลปะสำคัญของโลกตะวันออกเฉียง จึงแสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์ในการแสดงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลของแหล่งอย่างน่าสนใจ

สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ที่เสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 2 คือ “แหล่งโบราณคดีพุกาม และสถาปัตยกรรม” ซึ่งด้วยคุณค่าด้านต่างๆ ที่เป็นประจักษ์ อีกทั้งมีขนาดใหญ่โต และจำนวน

ของมรดกสถาปัตยกรรมของแหล่งนั้นย่อมแสดงความสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 2 นี้อย่างชัดเจน

สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่เสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 2 คือ แหล่ง “กลุ่มปูชนียสถานเอียนตือ” ซึ่งมีความน่าสนใจอย่างยิ่งด้วยนำเสนอประเภทของแหล่งเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งนับเป็นการการวางยุทธศาสตร์ที่น่าสนใจอย่างยิ่งของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

สำหรับแหล่งในราชอาณาจักรไทย คือ “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” และ “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” นั้นสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 2 ทว่าหากเมื่อทำการศึกษาเกณฑ์ที่กำหนดโดยคณะกรรมการมรดกโลกจะเห็นว่า อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทมีศักยภาพที่จะเสนอแหล่งในลักษณะของ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” ซึ่งแสดงคุณค่าของแหล่งได้ชัดเจนมากกว่าการเสนอเป็นแหล่งวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังเป็นไปตามความต้องการของคณะกรรมการมรดกโลกด้วย

สำหรับแหล่ง “พระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช” ซึ่งมีขนาดและสัดส่วนที่เล็กกว่าเมื่อทำการเปรียบเทียบกับแหล่งอื่นๆ ที่เสนอขึ้นในลักษณะของสัดส่วนระดับเมือง (Urban Scale) ตลอดจนมีความซับซ้อนความหลากหลาย ตลอดจนขนาดของแหล่งที่มีขนาดใหญ่ระดับเมืองทั้งสิ้น

4.2.3 การสังเคราะห์ข้อมูลแหล่งมรดกโลก และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ที่เลือกใช้เกณฑ์ข้อที่ 3: มีความเป็นเอกลักษณ์หรืออย่างน้อยต้องเป็นพยานหลักฐานอย่างพิเศษของอารยธรรม หรือจารีตวัฒนธรรมซึ่งสาบสูญไป;

การนำเสนอคุณค่าของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป จำนวน 11 แหล่งที่เสนอว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 3 ดังที่กล่าวไว้แล้วในตารางที่ 1

สำหรับแหล่งในราชอาณาจักรกัมพูชาที่เสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 3 คือ “ปราสาทบันทายฉมาร์” “ปราสาทบันทายเปรยนคร” จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 แหล่ง เป็นปราสาทขนาดใหญ่ที่ถูกสร้างขึ้นในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เนื่องในพระพุทธศาสนาแบบมหายาน ทว่าตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค ในแง่ดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าราชอาณาจักรกัมพูชามีแผนยุทธศาสตร์ที่จะเสนอแหล่งที่มีศักยภาพในลำดับรองให้แสดงคุณค่าอันโดดเด่นของตนเองโดยไม่เป็นคู่แข่งกับแหล่งอื่นๆ ที่มีขนาดใหญ่โตกว่าและได้กำหนดคุณค่ามาแล้วข้างต้น

สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คือ “แหล่งโบราณคดีพุกาม และสถาปัตยกรรม” “แหล่งโบราณคดีเมียววู และสถาปัตยกรรม” ซึ่งเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมยุคโบราณที่ตัดขาดจากชีวิตประจำวันของผู้คน ทว่ายังทำหน้าที่พื้นที่ทางจิตวิญญาณและการจาริกแสวงบุญของพุทธศาสนิกชนมาโดยตลอด และ “ทะเลสาบอินเล” ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่แสดงถึงคุณค่าในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ “ทุ่งไหหิน” เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญของในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ซึ่งในแง่ของแหล่งที่เป็นตัวอย่างที่ทำได้ยากยิ่ง (Rarity Value) ซึ่งเป็นคุณค่าของแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ที่ในระดับนานาชาติให้ความสนใจอย่างยิ่ง สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม คือ “กลุ่มปูชนียสถานเอียนตือ” ซึ่งเป็นแหล่งที่นำเสนอคุณค่าในลักษณะของ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)” ซึ่งเป็นไปตาม “กรอบประเภท (Thematic Framework)” ที่แสดงคุณค่าของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่ได้บูรณาการผลลัพธ์ทางวัฒนธรรมภายใต้เงื่อนไขของความจำกัดของสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้มีการศึกษากรอบเกณฑ์อย่างถ่องแท้งจนสามารถเห็นโอกาสในการเสนอแหล่งมรดกโลกที่สอดคล้องกับเกณฑ์ที่คณะกรรมการมรดกโลกมีความ

ต้องการ จึงทำให้ระยะเวลาในการดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลได้เร็วขึ้น

สำหรับแหล่ง “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” และ “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” จะเห็นว่าแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมประเภทปราสาทหินนั้น ได้แสดงให้เห็นคุณค่าที่สอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 3 นี้เช่นเดียวกับแหล่ง “กลุ่มปราสาทในเมืองพระนคร” รวมทั้งแหล่ง “ปราสาทบันทายฉมาร์” และ “ปราสาทบันทายเปรียนคร” ซึ่งเลือกกำหนดคุณค่าว่าสัมพันธ์กับเกณฑ์ข้อที่ 3 นี้เช่นกันดังที่กล่าวมาแล้ว เพราะฉะนั้นในการทำการศึกษเปรียบเทียบแหล่งปราสาทพิมาย และปราสาทพนมรุ้ง ควรเลือกทำการศึกษากับปราสาทหินในราชอาณาจักรกัมพูชาทั้ง 2 แหล่งดังที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากมีขนาด และระเบียบสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งย่อมทำให้การเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ทำให้แหล่งได้รับประโยชน์มากกว่าการนำไปทำการเปรียบเทียบกับแหล่งกลุ่มปราสาทในเมืองพระนครโดยตรง

4.2.4 การสังเคราะห์ข้อมูลแหล่งมรดกโลก และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ที่เลือกใช้เกณฑ์ข้อที่ 4: เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นของชนิดอาคาร หรือสถาปัตยกรรมโดยรวม หรือภูมิทัศน์ซึ่งแสดงขั้นตอนที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ;

การนำเสนอคุณค่าของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป จำนวน 11 แหล่งที่เสนอว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 4 ดังที่กล่าวไว้แล้วในตารางที่ 1

สำหรับแหล่งในราชอาณาจักรกัมพูชาที่เสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 4 คือ “ปราสาทเบ็งเมเลีย” และ “ปราสาทพระขรรค์แห่งกำปงสวาย” จะเห็นว่าทั้ง 2 แหล่ง เป็นปราสาทขนาดใหญ่ที่มีการวางผังอย่างงดงาม ทว่าตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค ในแง่ดังกล่าวนี้จะเห็นว่าราชอาณาจักรกัมพูชามีแผนยุทธศาสตร์ที่จะเสนอแหล่งที่มีศักยภาพในลำดับรองให้แสดงคุณค่าอันโดดเด่นของตนเอง โดยไม่เป็นคู่แข่งกับแหล่งอื่นๆ ที่มีขนาดใหญ่โตกว่าและได้กำหนดคุณค่ามาแล้วข้างต้น

สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คือ “แหล่งโบราณคดีพุกาม และสถาปัตยกรรม” “แหล่งโบราณคดีเมียววู และสถาปัตยกรรม” ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่มีแหล่งโบราณสถานและโบราณคดีในระดับเมืองที่มีขนาดใหญ่และสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ “ถ้ำบาตาลิง และถ้ำข้างเคียง” ซึ่งแสดงคุณค่าของการบูรณาการผลลัพธ์ทางวัฒนธรรมภายใต้เงื่อนไขของความจำกัดของสิ่งแวดล้อมซึ่งทำให้คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลแตกต่างไปจากแหล่งอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ “พระธาตุหลวง” เมื่อพิจารณาในรายละเอียดเชิงลึกแล้วจะเห็นว่าไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 4 เนื่องจากองค์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์นั้นได้ถูกทำลายลงและสร้างขึ้นใหม่ในราวปี ค.ศ. 1930 ภายหลังในระหว่างที่เป็นประเทศในอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งในแง่ของความดั้งเดิม (Authenticity) นั้นค่อนข้างเป็นสิ่งที่ปัญหา รวมทั้งแหล่งก็มีขนาดเล็กไม่ใหญ่มากนัก และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมก็มีจำนวนไม่มากด้วยเช่นกัน

จะเห็นว่า “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” และ “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” ที่มีการยื่นเสนอคุณค่าของแหล่งให้สอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 4 ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นว่าเกณฑ์ข้อที่ 4 เปิดโอกาสค่อนข้างกว้างให้ตีความในประเด็นเรื่องคุณค่า ทำให้แหล่งต่างๆ ได้นำเสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ดังกล่าว

ทว่าหากนำมาเปรียบเทียบกับย้อนกลับไปยังแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ที่ได้รับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกแล้วที่ประเมินตนเองว่ามีคุณค่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 4 มี

จำนวน 8 แห่ง คือ ราชอาณาจักรกัมพูชา คือ “มรดกโลกกลุ่มปราสาทในเมืองพระนคร” สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม คือ “มรดกโลกอนุสรณ์สถานแห่งเว้” “มรดกโลกนครปราการแห่งราชวงศ์โฮ” สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ “มรดกโลกเมืองหลวงพระบาง” และ “มรดกโลกปราสาทวัดพู และการตั้งถิ่นฐานโบราณในภูมิทัศน์วัฒนธรรมจำปาสัก” สหพันธรัฐมาเลเซีย คือ “มรดกโลกมะละกา และจอร์จทาวน์เมืองประวัติศาสตร์บนช่องแคบมะละกา” และ “มรดกโลกแหล่งโบราณคดีหุบเขาเล็งกอง” และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คือ “มรดกโลกกลุ่มเมืองโบราณอาณาจักรพยู” ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าแหล่งที่ได้รับการยกย่องแล้วจะมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่สูงมาก และสามารถแยกประเภทของแหล่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ แหล่งที่ตัดขาดจากพลวัตไปแล้ว (Relic Sites) และแหล่งที่ยังมีพลวัตอยู่ (Living Site) ก็สามารถเลือกเกณฑ์ข้อดังกล่าวนี้ได้

เพราะฉะนั้นการเลือกที่จะเสนอว่ามีแหล่งมีคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 4 นั้นมีความจำเป็นต้องกลับมาพิจารณาว่า หากเป็นแหล่งที่ยังดำรงบทบาทในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีพลวัตก็ควรสอดคล้องกับเกณฑ์ และหากเป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ตัดขาดจากพลวัตไปแล้ว ก็ควรเป็นแหล่งที่แสดงออกถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ หรือมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นอันเป็นสากลอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ในการนำเสนอ “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” ซึ่งเป็นการนำเสนอแบบ “รวมกลุ่ม (Serial Nomination)” นั้นช่วยส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มของแหล่งที่นำเสนอให้มีสูงขึ้น เนื่องจากนำเสนอคุณค่าร่วมกันซึ่งย่อมมีค่าน้ำหนักมากกว่าการเสนอเป็นแหล่งโดดเดี่ยว เนื่องจากแหล่งมรดกวัฒนธรรมปราสาทในวัฒนธรรมเขมรในไทยนั้น มีขนาดไม่ใหญ่โตเท่ากับแหล่งมรดกโลกเมืองพระนคร ตลอดจนแหล่งอื่นๆ ในราชอาณาจักรกัมพูชา รวมทั้งในการศึกษาเปรียบเทียบแหล่งควรเลือกทำการศึกษากับปราสาทหินในราชอาณาจักรกัมพูชาทั้ง 2 แหล่ง ที่เลือกเกณฑ์คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลในข้อที่ 4 เช่นเดียวกัน เนื่องจากมีลักษณะการนำเสนอเป็นปราสาทเดี่ยวเช่นเดียวกัน ซึ่งย่อมทำให้การเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ทำให้แหล่งได้รับประโยชน์ มากกว่าการนำไปทำการศึกษากับแหล่งมรดกโลกเมืองพระนครโดยตรง รวมไปถึงแหล่งอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทนั้น ก็ต้องมีการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีเชิงลึก ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบนฐานคิดของภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงจะแสดงออกถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลได้

4.2.5 การสังเคราะห์ข้อมูลแหล่งมรดกโลก และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ที่เลือกใช้เกณฑ์ข้อที่ 5: เป็นตัวอย่างที่มีความโดดเด่นของธรรมเนียมการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์หรือการใช้พื้นที่ซึ่งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมันกลับไม่มั่นคง เนื่องจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถนำกลับคืนได้ดังเก่า หรือในสภาวะแวดล้อมพิเศษหรือไปรวมกับมาตรการอื่นๆ;

การนำเสนอคุณค่าของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป จำนวน 3 แหล่งที่เสนอว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 5 ดังที่กล่าวไว้แล้วในตารางที่ 1

สำหรับแหล่งในราชอาณาจักรกัมพูชาที่เสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 5 มีจำนวน 1 แหล่ง คือ “แหล่งกุเลน” ที่ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมกุเลนซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองมเหศวรบรรพต และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในสมัยก่อนเมืองพระนครที่สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อในศาสนาฮินดูที่เชื่อมโยงเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งเป็นตัวอย่างที่หาได้ยากยิ่ง และเป็นพัฒนาการสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อมายังความรุ่งเรืองของราช

อาณาจักรเขมรสมัยเมืองพระนคร

สำหรับแหล่งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คือ “แหล่งโบราณคดีพุกาม และสถาปัตยกรรม” ซึ่งเป็นแหล่งที่มีคุณค่าหลากหลายมิติเป็นที่ปราศจากข้อกังขาในเรื่องคุณค่า และ “กลุ่มเมืองโบราณในพม่าตอนเหนือ: อังวะ, อมรปุระ, สะกาย, มิงกุน, มัณฑะเลย์” “วัดไม้แห่งสมัยคองบองเมืองมัณฑะเลย์” ซึ่งใช้การนำเสนอแบบรวมกลุ่มซึ่งช่วยส่งเสริมให้คุณค่าในภาพรวมของแต่ละแหล่งที่สัมพันธ์เรียงร้อยกันในเชิงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลที่ชัดเจนและสะท้อนให้เห็นความสมบูรณ์แบบได้เป็นอย่างดี ทว่าก็ไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 5 มากนัก ในขณะที่แหล่ง “ทะเลสาบอินเล” เป็นการตั้งถิ่นฐาน และการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมสรรค์สร้างภายใต้เงื่อนไขความจำกัดของสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะตัวและหาได้ยากยิ่ง เพราะฉะนั้นจึงสะท้อนให้เห็นคุณค่าของแหล่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดในการรักษาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 5 นี้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่ามีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิทัศน์วัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปถึง 6 แหล่งที่กำหนดคุณค่าว่าตรงกับเกณฑ์ข้อดังกล่าว ซึ่งเป็นแหล่งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ถึง 5 แหล่ง แต่ไม่มีแหล่งในราชอาณาจักรไทยได้เสนอว่ามีคุณค่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 5

เนื่องจากแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เลือกเกณฑ์ข้อที่ 5 จะเห็นว่าเป็นแหล่งที่มีคุณลักษณะที่แสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนท้องถิ่นอยู่คู่กับแหล่ง หรือได้รับประโยชน์จากแหล่งในฐานะของการเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับคุณค่าของ “มรดกทางวัฒนธรรมนามธรรมด้วย (Intangible Cultural Heritage)” ซึ่งทำให้เมื่อรัฐภาคีที่เลือกคำอธิบายแหล่งมรดกโลกตามเกณฑ์ข้อนี้จำเป็นต้องออกแบบกลไก และแนวทางการอนุรักษ์พิทักษ์รักษาเพื่อให้คุณค่าคุณค่านั้นยังคงอยู่ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าเกณฑ์ข้อที่ 5 นี้สะท้อนถึงควมมีพลวัตของแหล่งมรดกโลกในสังคมร่วมสมัยอย่างแท้จริง

4.2.6 การสังเคราะห์ข้อมูลแหล่งมรดกโลก และแหล่งในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ที่เลือกใช้เกณฑ์ข้อที่ 6: มีการเกี่ยวข้องโดยตรงได้กับเหตุการณ์หรือจารีตประเพณีที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่หรือแนวความคิด หรือความเชื่อกับผลงานศิลปกรรม และวรรณกรรม ที่มีความโดดเด่นที่เป็นสากล

การนำเสนอคุณค่าของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป จำนวน 2 แหล่งที่เสนอว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 6 ดังที่กล่าวไว้แล้วในตารางที่ 1

สำหรับแหล่งในราชอาณาจักรกัมพูชาที่เสนอคุณค่าว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 5 มีจำนวน 2 แหล่ง คือ “แหล่งกุเลน” ซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนเมืองพระนครที่ตั้งอยู่บนเทือกเขากุเลนซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญที่ไหลลงมาหล่อเลี้ยงเมืองเสียมเรียบตั้งแต่ยุคโบราณตราบจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีการแกะสลักก้อนหินในท้องถ้ำธารเป็นศิวิลิ่งจำนวนมากโดยมีนัยเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับแม่น้ำที่ไหลผ่านซึ่งเป็นภาพสะท้อนของแนวความคิดเรื่องในศาสนาฮินดูในสมัยก่อนเมืองพระนครว่ามีพัฒนาการสืบเนื่องมาจนกระทั่งสมัยเมืองพระนคร และ “แหล่งโบราณคดีอูตง” เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยหลังการล่มสลายลงของเมืองพระนครและเป็นรากฐานในการเชื่อมต่อสัมพันธ์มายังกัมพูชาสมัยใหม่

สำหรับแหล่งในราชอาณาจักรไทยที่ระบุว่ามีความสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 6 คือ “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” ที่นำเสนอในลักษณะของเส้นทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ในแหล่งปราสาทพิมายนั้นมีตำนานที่เป็นมุขปาฐะเรื่องท้าวปาจิตต์และนางอรพิมซึ่งอยู่คู่กับชุมชนประวัติศาสตร์ต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำให้เห็นเด่นชัดในลักษณะขององค์ความรู้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

นามธรรมและมีพลวัต ในขณะที่แหล่ง “อุทยานประวัติศาสตร์พระบาท” ก็มีตำนานมุขปาฐะเช่นเดียวกัน คือ เรื่องอุสา-บารสซึ่งถูกนำมากำหนดเป็นชื่อภูมินามของภูมิภาคทางธรรมชาติ และที่มนุษย์ก่อเสริมเติมแต่งซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังของมรดกทางวัฒนธรรมนามธรรมที่อยู่คู่กับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม สำหรับ “พระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช” ก็โดดเด่นด้วยพิธีกรรม ตลอดจนประเพณีทางศาสนาอันเป็นเอกลักษณ์และปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณขององค์พระบรมธาตุเจดีย์นับตั้งแต่อดีตตราบจนกระทั่งปัจจุบัน และ “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” ซึ่งก็เป็นแหล่งรวมมรดกทางวัฒนธรรมนามธรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมความเชื่อ ตลอดจนวิถีในการดำเนินชีวิต

อย่างไรก็ตาม การกำหนดคุณค่าที่สัมพันธ์กับ “มรดกทางวัฒนธรรมนามธรรม” นั้นเป็นสิ่งที่ยากในการดำรงรักษาเพราะเป็นสิ่งที่พลวัตหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขทางบริบทสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นสิ่งที่ยากแก่การทำความเข้าใจโดยเฉพาะหากผู้ประเมินเป็นผู้อยู่ต่างวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นการเขียนถึงคุณค่า ตลอดจนแนวทางการบริหารจัดการให้อารักษ์รักษาคุณค่าของแหล่งจะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยากกว่าการกำหนดคุณค่าตามเกณฑ์ข้ออื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

5. สรุปผลการศึกษา

การพิจารณาแหล่งมรดกโลกต้องแสดง “คุณค่า” ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อก็ได้ อย่างไรก็ตาม การบ่งชี้ว่าแหล่งมีคุณค่าสอดคล้องกับเกณฑ์หลายข้อก็ย่อมแสดงให้เห็นถึงคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล รวมทั้งคุณค่าด้านความสมบูรณ์แบบของแหล่งที่นำเสนอด้วย

แหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นที่ใช้หลักเกณฑ์ประกอบการขึ้นทะเบียน จำนวนมากที่สุด คือ “แหล่งโบราณคดีพุกาม และสถาปัตยกรรม” ในสหภาพเมียนมาร์ ระบุคุณค่าและความหมายของแหล่งว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ ข้อที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6 ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าแหล่งเมืองโบราณพุกามนั้นมีขนาดใหญ่โต มีความสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และประวัติศาสตร์โลกมาก ดังประจักษ์หลักฐานการก่อสร้างมรดกทางวัฒนธรรมจำนวนมากมายังที่ยังมีพลวัต และแหล่งที่ตัดขาดจากวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันกลายเป็นแหล่งโบราณคดี และแหล่งโบราณสถานไปแล้ว

สำหรับแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ที่ได้นำเสนอว่ามีคุณค่าสอดคล้องกับเกณฑ์ในการพิจารณายกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมมากที่สุด คือ “มรดกโลกกลุ่มปราสาทในเมืองพระนคร” ในราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งระบุความสอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 1, 2, 3 และ 4

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นมีความสำคัญมากที่จะทำให้การนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของ ราชอาณาจักรไทย เข้าสู่แหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นและการจัดทำเอกสารนำเสนอแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในแหล่งบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ในการวิเคราะห์ประเมินตนเองเพื่อทบทวนถึงคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของแหล่งที่ต้องการนำเสนอว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับใดเมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งอื่นๆ ที่กล่าวมาข้างต้น

เนื่องจากว่าในการนำเสนอแหล่ง “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” ได้เสนอว่ามีคุณค่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณายกย่อง 5 ข้อ คือ เกณฑ์ข้อที่ 1, 2, 3, 4, 6 ซึ่งมากกว่าที่แหล่ง “มรดกโลกเมืองพระนคร” ระบุคุณค่าว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกจำนวน 4 เกณฑ์ ทั้งที่หากเมื่อพิจารณาในรายละเอียดทางกายภาพขนาดของแหล่ง ความเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม และบทบาททางประวัติศาสตร์ แหล่ง “มรดกโลกกลุ่มปราสาทในเมืองพระนคร” ที่ดำรง

สถานะของแหล่งมรดกโลกอยู่แล้วนั้นมีความสำคัญโดยรวมทั้งที่โดดเด่นกว่ามาก แต่จำนวนของเกณฑ์ที่ไทยทำการเสนอประกอบการขึ้นทะเบียนกลับมีมากกว่า ซึ่งเมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบ จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณา ทบทวนเกณฑ์คุณค่าที่ระบุใหม่ให้ตรงศักยภาพและคุณค่าที่แท้จริงของแหล่ง

สำหรับแหล่ง “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” ระบุว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็น แหล่งมรดกโลก จำนวน 4 ข้อ คือ เกณฑ์ข้อที่ 2, 3, 4, 6 พบว่าแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะของ รูปแบบใกล้เคียงกับแหล่ง “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” คือ “มรดกโลกปราสาทวัดพู และการตั้งถิ่นฐาน โบราณในภูมิทัศน์วัฒนธรรมจำปาสัก” โดยระบุว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก 3 ข้อ คือ ข้อที่ 3, 4, 6 ซึ่งเมื่อทำการพิจารณาที่จำนวนของหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการขอรับการพิจารณากับขนาดของ พื้นที่พบว่า แหล่ง “มรดกโลกปราสาทวัดพู และการตั้งถิ่นฐานโบราณในภูมิทัศน์วัฒนธรรมจำปาสัก” มีขนาด ของพื้นที่ 390 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางกว่าแหล่ง “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” ซึ่งมี ขนาดของพื้นที่ที่เสนอไว้รวม 5.48 ตารางกิโลเมตร ทำให้ภาพรวมของ “มรดกโลกปราสาทวัดพู” มีคุณสมบัติ โดยรวมทั้งที่โดดเด่นกว่า แต่จำนวนของเกณฑ์ที่ทำการเสนอประกอบการพิจารณายกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกกลับ มีน้อยกว่าการเสนอของ “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนเกณฑ์คุณค่า ที่ระบุใหม่ให้ตรงศักยภาพและคุณค่าที่แท้จริงของแหล่ง เช่นเดียวกับ “ปราสาทพิมาย และศาสนสถานบนเส้นทางวัฒนธรรมปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำ” ที่เสนอมาข้างต้น

นอกจากนี้ หากทำการเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นที่มีของรูปแบบสัมพันธ์กับ “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” พบว่ามีแหล่ง “กลุ่มปูชนียสถานเอียนตือ” ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งมีพื้นที่รวม 92 ตารางกิโลเมตร และนำเสนอขอรับการพิจารณาเป็น “แหล่งมรดกโลกแบบผสม (Mixed site)” หรือ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)” โดยระบุว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกในเกณฑ์ 5 ข้อ คือข้อที่ 2, 3, 5, 6, 7 ซึ่งมากกว่าแหล่ง “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท”

ในการศึกษานี้จึงเสนอว่า “อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท” ควรเสนอในลักษณะของ นำเสนอขอรับการพิจารณาเป็น “แหล่งมรดกโลกแบบผสม (Mixed Site)” หรือ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)” จะสอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ และจะได้รับการพิจารณาเร็วกว่าการเสนอเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นไปตามความต้องการของคณะกรรมการมรดกโลกที่ให้ความสำคัญกับการบูรณาการของแหล่งทาง ธรรมชาติ และวัฒนธรรม อีกทั้งสะท้อนคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลอย่างแท้จริงของแหล่งภูพระบาท

สำหรับแหล่ง “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” ทำการขึ้นทะเบียนเมื่อ ค.ศ. 2015 โดยระบุว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็น แหล่งมรดกโลกจำนวน 4 ข้อ คือ ข้อที่ 1, 2, 3, 6 จากการศึกษาที่มีข้อเสนอว่าควรทำการศึกษาเปรียบเทียบ กับ แหล่ง “มรดกโลกเมืองหลวงพระบาง” ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นแหล่ง มรดกโลกเมื่อ ค.ศ. 1995 โดยระบุว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกการขึ้นทะเบียน เป็นแหล่งมรดกโลก 3 ข้อ คือข้อที่ 2,4,5 และ “มรดกโลกมะละกา และจอร์จทาวน์เมืองประวัติศาสตร์บนช่องแคบ มะละกา” ในสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกเมื่อ ค.ศ. 2008 ระบุว่าสอดคล้องกับ หลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก 3 ข้อ คือข้อที่ 2,3,4 และ “มรดกโลกเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร” ในราชอาณาจักรไทย ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลกเมื่อ ค.ศ. 1991 ระบุว่าสอดคล้อง

กับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก 2 ข้อ คือข้อที่ 1, 3

เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นที่มีลักษณะของรูปแบบใกล้เคียงกับแหล่ง “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” คือ “กลุ่มเมืองโบราณในพม่าตอนเหนือ: อังวะ, อมรปุระ, สะกาย, มิงกุน, มัณฑะเลย์” ในสหภาพเมียนมาร์ ที่ระบุว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก จำนวน 3 ข้อ คือข้อที่ 1, 5, 6 ซึ่งกำหนดน้อยกว่าแหล่ง “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” ซึ่งระบุว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก 4 ข้อ และการยื่นขอรับการพิจารณาในลักษณะของแหล่งมรดกแบบรวมกลุ่ม โดยเสนอเมืองประวัติศาสตร์ในลุ่มน้ำอิระวดีตอนกลางจำนวน 5 เมือง คือ “เมืองอังวะ” “เมืองอมรปุระ” “เมืองสะกาย” “เมืองมิงกุน” และ “เมืองมัณฑะเลย์” ช่วยเรียงร้อยเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างเมืองต่างๆ ผ่านคำอธิบายในมิติที่แตกต่าง กลายเป็นจุดแข็งสำคัญในการยื่นขอรับการพิจารณา ซึ่งทำให้คุณค่าความสมบูรณ์แบบ และคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากลมีสูงมาก ซึ่งในการศึกษาเปรียบเทียบกันย่อมเป็นเป็นคู่เปรียบสำคัญในการกำหนดคุณค่าของแหล่ง “อนุสรณ์สถาน สถานที่ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา” ที่เสนอขอรับการพิจารณายกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก ซึ่งหากยังไม่มียุทธศาสตร์ความรู้จากการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนต้องมีการกำหนดทิศทางและประเด็นของการเสนอคุณค่าให้เป็นเอกภาพ เมื่อทำการเปรียบเทียบจะทำให้การแสดงผลข้อมูลในส่วนที่ว่าด้วยความสมบูรณ์แบบ ความจริงแท้ดั้งเดิม และการบริหารจัดการดูจะมีอุปสรรคอย่างสำคัญ

สำหรับ “พระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช” ที่กำหนดคุณค่าว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ข้อที่ 1, 2, 6 พบว่าแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปที่มีคุณสมบัติสัมพันธ์กัน คือ “พระธาตุหลวง” ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในฐานะแหล่งมรดกทางสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา และสะท้อนถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป แต่แตกต่างกันในจำนวนและชื่อของหลักเกณฑ์ที่กำหนด แหล่งที่นำมาเปรียบเทียบคือ “วัดไม้แห่งสมัยคองบอง” ในสหภาพเมียนมาร์ โดยระบุว่าสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การขอยกย่องเป็นแหล่งมรดกโลก 3 ข้อ คือข้อที่ 1, 5, 6 เท่ากับแหล่ง “พระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช” แต่มีความแตกต่างกันตรงที่เป็นการขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกแบบรวมกลุ่ม ซึ่งที่ตั้งแหล่งอยู่กระจายตามเมืองโบราณในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำอิระวดี

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดคุณค่าว่าสัมพันธ์กับเกณฑ์ข้อที่ 1 แต่เมื่อพิจารณากรอบความคิดในการนำเสนอด้วยเกณฑ์ข้อที่ 1 ต้องได้รับการ “ออกแบบและวางผังอย่างเป็นเลิศ” ทว่า “พระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช” เป็นแหล่งที่มีพลวัตมีการบูรณปฏิสังขรณ์เปลี่ยนแปลงรูปทรงมาโดยตลอด จึงไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ข้อที่ 1 ในที่นี้ จึงมีความเห็นว่า มีความจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนเกณฑ์คุณค่าที่ระบุใหม่ให้ตรงศักยภาพ และคุณค่าที่แท้จริงของแหล่งมรดกทาง

วัฒนธรรมต่างๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- Fine Art Department. (1992). **Naewtnag kanjadkan boransathan nai banchee moradoklok tang wattanatham khong lok.** (In Thai) [Guideline for Management of Monuments in World Heritage List]. Bangkok: Fine Art Department.
- Kirdsiri Kreangkrai and Others. (2016). **Plan yuttasat kab kluen Pratet Thai pen sun klang kan tongtaew khong pumipak duay kan jad kan kan tongtaew lang moradok lok nai asia tawanok Chiang Tai Pak Puen Taveep.**(In Thai) [Driven Strategic Plan for Thailand as a Hub of Tourism by Managing the World Heritage in the Main Land of Southeast Asia]. Bangkok: Silpakorn University.
- Kirdsiri Kreangkrai. (2013). **Sakkayapab lae naewtang kan jatkan laeng moradok tang wattanatham lae pumitad wattanatham nai pak nue pue saner kho rub kan jaruek chue pen laeng moradoklok.** (In Thai). [Competency, Guideline for Cultural Heritage Management and Cultural Landscapes in Northern Thailand as to Be Nominated for World Heritage List]. Naju: sathapattayakam, kan-okbab lae sapapwadlom (Naju: Architecture, Design, and Built Environment), 27(1), 169-201.
- Buranaut Isarachai and Kruaraya Thapakorn. (2013). **Pumitad Wattanatham lae put-tasasana sathapattayakam taiyai hang hub khao Maehongson: Sakkayapap tor kan saner khun su banchee raichue chuakrao pue kho rab kan pitcharana pen lang moradoklok tang pumitad wattatham.** (In Thai). [Cultural landscape and Tai Yai Buddhist Monasteries in the Valley of Mae Hong son: Its Competency as a World Heritage Tentative List]. Naju: sathapattayakam, kan-okbab lae sapapwadlom (Naju: Architecture, Design, and Built Environment), 27(1), 143-168.

ภาษาอังกฤษ

- UNESCO World Heritage Centre. (2004). **Decisions Adopted at the 28th Session of the World Heritage Committee.** Suzhou.
- UNESCO World Heritage Centre. (2008). **Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention.**

Website

- <http://whc.unesco.org/en/list/668>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1224>
- <http://whc.unesco.org/en/list/576>
- <http://whc.unesco.org/en/list/574>
- <http://whc.unesco.org/en/list/575>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1444>

- <http://whc.unesco.org/en/list/1223>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1396>
- <http://whc.unesco.org/en/list/479>
- <http://whc.unesco.org/en/list/481>
- <http://whc.unesco.org/en/list/678>
- <http://whc.unesco.org/en/list/948>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1328>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1358>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1438>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/68/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/69/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/66/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/67/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/61/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/62/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/64/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/65/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/63/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5752/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1920/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1919/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/6003/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/823/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/822/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/819/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/825/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/826/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/824/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/821/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/390/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/391/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5072/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/960/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/959/>
- <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/5940/>